

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΗΜΕΡΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1981 – 2007 ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Προοίμιο

Η ανάλυση της ελληνικής κοινωνικής πραγματικότητας και η πρόταση της πολιτικής συμμαχίας του ΠΑΣΟΚ με τα ευρύτερα λαϊκά στρώματα των μη προνομιούχων, όπως αποτυπώθηκε στην απόφαση της 2^{ης} Συνόδου της Κ.Ε. στις 26/2/1978, αντιστοιχούσε στην μεταπολιτευτική συγκυρία. Η διαμόρφωση των κοινωνικών και πολιτικών συμμαχιών στο πλαίσιο της συγκρότησης της Εθνικής Λαϊκής Ενότητας (ΕΛΕ) αντανάκλυνε την πραγματικότητα της εποχής εκείνης, όμως μετά από σχεδόν 30 χρόνια, πολλά έχουν αλλάξει και πολλά παραμένουν ίδια. Το Κίνημα δεν παρακολούθησε τις διαφοροποιήσεις στην κοινωνική διαστρωμάτωση και τις αλλαγές στα χαρακτηριστικά των κοινωνικών ομάδων. Η πρώτη περίοδος της διακυβέρνησης της χώρας από την σοσιαλιστική κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου έβαλε ανεξίτηλη την σφραγίδα της στην χειραφέτηση και την κοινωνική και πολιτική καταξίωση των πλατιών λαϊκών στρωμάτων που βίωναν επί δεκαετίες την περιθωριοποίηση και την καταπίεση από το κράτος της Δεξιάς.

Όμως και μετά την πρώτη αυτή περίοδο οι πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές εξελίξεις στη χώρα καθώς και η κοσμογονικές αλλαγές σε διεθνές επίπεδο, επέφεραν μοιραία αλλαγές σε βάθος στα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας.

Ένα σύγχρονο σοσιαλιστικό κόμμα οφείλει όχι μόνο να παρακολουθεί στενά και με αναλυτικό πνεύμα τις εξελίξεις, ώστε να είναι διαρκώς έτοιμο να διατυπώσει την κατάλληλη πρόταση προς όφελος των κοινωνικών του συμμάχων.

Πόσο μάλλον ένα σοσιαλιστικό κόμμα με κατακτημένη την κυβερνητική φυσιογνωμία, το οποίο οφείλει να δίνει ρεαλιστικές λύσεις στα προβλήματα και τα αδιέξοδα, στην κατεύθυνση της προοδευτικής πορείας όλης της κοινωνίας.

Πολύ περισσότερο δε ένα σοσιαλιστικό κόμμα με κυβερνητική φυσιογνωμία, στην περιφέρεια του διεθνούς καπιταλισμού, στο πλαίσιο μιας παγκοσμιοποιημένης αγοράς, με τις δυνατότητες που του παρέχει η συμμετοχή του στο Ευρωπαϊκό γίνεσθαι ως βασική συνιστώσα του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος και στο Διεθνές ως κορυφαίο μέλος της Σοσιαλιστικής Διεθνούς.

Η θεμελιακή αρχή της διαλεκτικής ανάλυσης των κοινωνικών φαινομένων πρέπει να αποτελεί το διαχρονικό εργαλείο αξιολόγησης των κοινωνικο-οικονομικών δεδομένων και η σταθερή προσήλωση στις πανανθρώπινες αρχές της ελευθερίας, της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης πρέπει να αποτελούν τον απαρέγκλιτο στρατηγικό στόχο της πολιτικής μας παρέμβασης.

Ας ξεκινήσουμε όμως το ταξίδι της αναδρομής και της πολιτικής αποτίμησης των 3 δεκαετιών που μεσολάβησαν από τον μακρινό Φεβρουάριο του 1978 έως τις μέρες μας, ώστε να μπορούμε αξιόπιστα να επαναδιατυπώσουμε με πραγματικούς όρους τα χαρακτηριστικά μιας σύγχρονης ΕΛΕ.

A. Πρώτη Κυβερνητική περίοδος ΠΑΣΟΚ (1981 – 1985)

Η τεράστια δυναμική που αναπτυσσόταν σε όλη την ελληνική κοινωνία για ανατροπή και αλλαγή του πολιτικού σκηνικού συντελέστηκε στις 18 Οκτώβρη 1981, με ένα ιστορικό αποτέλεσμα των εθνικών εκλογών, που έφερε για πρώτη φορά ένα σοσιαλιστικό κόμμα στην κυβέρνηση. Ήταν τέτοια η λαϊκή στήριξη και το εύρος της εκλογικής επικράτησης που σε συνδυασμό με την χαρισματική προσωπικότητα του Ανδρέα Παπανδρέου καθιστούσε το ΠΑΣΟΚ αδιαμφισβήτητο κυρίαρχο της πολιτικής σκηνής. Και πράγματι, οι τομές που πραγματοποίησε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ ήταν καταλυτικές στην μετέπειτα διαμόρφωση του κοινωνικού χάρτη στην Ελλάδα. Ήρθαν στο προσκήνιο λαϊκά στρώματα που μέχρι τότε δεν είχαν καμία πολιτική παρέμβαση και συμπαρατάχθηκαν δυναμικά στο πλάι του (κυβερνητικού πλέον) σοσιαλιστικού κόμματος. Εγινε συστηματική προσπάθεια και μπήκαν οι βάσεις για την σταδιακή ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, ως βασικός όρος εδραίωσης της δημοκρατίας και εθνικής επιβίωσης.

Αυτά όμως είναι γνωστά και χλιοειπωμένα. Μια βαθύτερη και αντικειμενικότερη ανάλυση αναδεικνύει τα πρώτα φαινόμενα απόκλισης από τον διακηρυγμένο στόχο «Το ΠΑΣΟΚ στην Κυβέρνηση - Ο Λαός στην Εξουσία».

Η αποτυχημένη απόπειρα καθιέρωσης της φορολόγησης της Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας, η υπονόμηση και εν τέλει ακύρωση της προωθημένης αντίληψης περί Κοινωνικοποίησης των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών, η αποτυχία της απόπειρας διαρθρωτικής ανασυγκρότησης του πρωτογενούς τομέα, η υπονόμηση και στην πορεία ο εκφυλισμός του των βασικών αρχών του Εθνικού Συστήματος Υγείας, αποδείχτηκαν καθοριστικά σημεία στον μετασχηματισμό του «σοσιαλιστικού μοντέλου» και στη μετακύλισή του σε πιο «ρεαλιστικές» πολιτικές ατραπούς.

Η «αριστερή» στροφή της ελληνικής κοινωνίας όμως δεν ήταν δυνατόν να ακυρωθεί. Τα θεμέλια της χειραφέτησής της είχαν ήδη μπει και τίποτα δεν μπορούσε να την ακυρώσει. Το μπλοκ των «μη προνομιούχων» είχε πλέον συγκροτηθεί και η μετέπειτα εξελίξεις έδειξαν ότι η συνεκτικότητά του ήταν ιδιαίτερα δυνατή.

Καταλύτης στην διαμόρφωση και εδραίωση αυτής της πλατιάς συμμαχίας ήταν το ΠΑΣΟΚ και ο λαοπρόβλητος Ηγέτης της Δημοκρατικής Παράταξης, ο Ανδρέας

Παπανδρέου. Σ' αυτό το πλαίσιο θα ακολουθήσει η ανάλυση και αξιολόγηση όλων των μετέπειτα ιστορικών περιόδων και γεγονότων. Το ΠΑΣΟΚ είχε πλέον κατοχυρωθεί ως η πολιτική έκφραση της Μεγάλης Δημοκρατικής Πλειοψηφίας (ΜΔΠ) του λαού μας, η οποία κατόρθωσε και έκανε πράξη την «κυβερνητική προοπτική» για τις κοινωνικές αυτές ομάδες που συγκροτούν την ΜΔΠ. Και τούτο αποτέλεσε κορυφαία κατάκτηση που κανείς και τίποτα πλέον δεν μπορεί να ακυρώσει.

Η περίοδος αυτή, σε επίπεδο κομματικών δυνάμεων, κατοχύρωσε το ΠΑΣΟΚ σαν τον απόλυτο κυρίαρχο της πολιτικής σκηνής. Η αισιοδοξία και η δυναμική της πρώτης αυτής περιόδου διατηρήθηκε και οδήγησε με ορμή στην συνέχιση της κυβερνητικής θητείας του ΠΑΣΟΚ.

Β. Δεύτερη Κυβερνητική περίοδος ΠΑΣΟΚ (1985 – 1989)

Η εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του Ιούνη 1985 με ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό για κυβερνών κόμμα σηματοδοτούσε τη βαθιά επιθυμία του λαού για συνέχιση και βάθεμα των αλλαγών και επαναβεβαίωνε την εμπιστοσύνη προς το ΠΑΣΟΚ και τον Ανδρέα Παπανδρέου. Όμως η πραγματικότητα έμελλε να διαψεύσει αρκετούς.

Η διεθνής συγκυρία (με την επικράτηση νεο-φιλελεύθερων μοντέλων στις ΗΠΑ και στη Βρετανία κατ' αρχήν) είχε την αντανάκλασή της στην ευρωπαϊκή αλλά και στην εγχώρια πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα επέβαλε την εφαρμογή δημοσιονομικών πολιτικών σταθεροποίησης, την δραστική μείωση του δημοσίου ελλείμματος προκειμένου να αποκτήσει η Ελλάδα πρόσβαση στην κατανομή των πόρων των ΜΟΠ και των ΚΠΣ. Αυτό οδήγησε σε δημοσιονομικές πολιτικές περικοπών και λιτότητας που έπληξαν κυρίως τα λαϊκά στρώματα και κατ' επέκταση την εικόνα του ΠΑΣΟΚ.

Η αποτυχία προώθησης και εμπέδωσης αλλαγών σε ορισμένους τομείς κατά την πρώτη περίοδο αποδείχτηκε καθοριστικός παράγων που οδήγησε σε φαινόμενα παρακμής και διάβρωσης. Η έλλειψη κοινωνικού ελέγχου (παρά την σπουδαιότητα και κρισιμότητα που της προσέδιδε ο Ανδρέας Παπανδρέου, ως ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ διαδικασία επιτυχίας των θεσμοθετούμενων αλλαγών) οδήγησε σε φαινόμενα

αλαζονείας και σε προσωπικές πρακτικές άσκησης εξουσίας. Εν τέλει οδήγησε στην απονεύρωση πολλών από τις προωθούμενες πολιτικές τομές.

Η διαφαινόμενη εισροή πόρων στη χώρα και η προσδοκία της αύξησης του συνολικού κύκλου εργασιών «άνοιξε την όρεξη» σε ντόπια και ξένα συμφέροντα να αποκτήσουν την μερίδα του λέοντος στα κονδύλια αυτά. Επρεπε λοιπόν να προσεταιρισθούν κυβερνητικοί παράγοντες και να χειραγωγηθεί η κυβέρνηση, στόχος που βρήκε εύκολα στελέχη πρόθυμα να συμβάλουν...

Επρεπε να ακυρωθεί ο ρόλος του ΠΑΣΟΚ ως κυρίαρχου πολιτικού ρεύματος στην χώρα και να απονευρωθεί η δυναμική του. Τούτο μπορούσε να επιτευχθεί μόνο μέσω της σμίκρυνσης του Ηγέτη της ΜΔΠ, δεδομένου ότι η εμβέλεια της προσωπικότητάς του και η διεισδυτικότητα της σκέψης του και των οραμάτων του παρέμεναν κυρίαρχα. Έτσι στήθηκε μια τεράστια σκευωρία ενοχοποίησης του ΠΑΣΟΚ, κορυφαίων στελεχών του και εν τέλει του ίδιου του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου, η σκευωρία της Τράπεζας Κρήτης, το γνωστό «σκάνδαλο Κοσκωτά». Δεν θα αναφερθούμε αναλυτικά στα περιστατικά που συγκροτούσαν την σκανδαλολογία της εποχής, όμως είναι κρίσιμο να διερευνήσουμε την συγκυρία ώστε να ανιχνεύσουμε τις προθέσεις και τους στόχους όλου του εγχειρήματος.

Η παρουσία και η πολιτική δράση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ δημιουργούσε νέα δεδομένα στην ελληνική κοινωνική και οικονομική ζωή, με τις προωθούμενες θεσμικές αλλαγές. Παραδοσιακές δυνάμεις σε πολλούς τομείς της επιχειρηματικής ζωής (εκδότες, εργολάβοι, τραπεζίτες, κάθε λογής μεταπράτες) που επί δεκαετίες είχαν προνομιακό πεδίο δράσης και πλουτισμού (είτε τις προνομιακές τους συναλλαγές με το Δημόσιο, είτε την πολιτική χειραγώγηση των μαζών) ένιωθαν να κλονίζονται από τις ανατρεπτικές θεσμικές παρεμβάσεις του ΠΑΣΟΚ και τη νέα κοινωνική δυναμική που αναπτυσσόταν.

Το πλάτεμα και το βάθεμα των δημοκρατικών αλλαγών και των δομών αντιπροσώπευσης ακύρωνε τον πατερναλιστικό τους ρόλο (εδώ να τονίσουμε ότι ο πατερναλισμός ήταν και εξακολουθεί να είναι το βασικό χαρακτηριστικό του ντόπιου καπιταλισμού).

Επρεπε λοιπόν αυτή η δυναμική να ακυρωθεί. Στην ανίερη αυτή συνομοσία προσέτρεξε ασμένως να δώσει χείρα βοηθείας η προδοτική ηγεσία της παραδοσιακής «αριστεράς» (προσδοκώντας σε «διαμοιρασμό των εκλογικών ιματίων του ΠΑΣΟΚ») και σε αγαστή σύμπλευση με τον «Πατριάρχη» του πολιτικού αμοραλισμού Μητσοτάκη εξύφαναν και υλοποίησαν το σχέδιο πολιτικής εξόντωσης του Ανδρέα Παπανδρέου και διάλυσης του ΠΑΣΟΚ.

Μέσα σ' αυτό το νοσηρό πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον διεξήχθησαν οι εκλογικές αναμετρήσεις του Ιουνίου και του Νοεμβρίου 1989 και εν τέλει του Απριλίου 1990 που έφεραν τη Νέα Δημοκρατία στην κυβέρνηση και την ηγεσία του ΠΑΣΟ στο εδώλιο του Ειδικού Δικαστηρίου.

Το ΠΑΣΟΚ παρά το καίριο πλήγμα που είχε δεχθεί κατάφερε να διατηρήσει έναν συμπαγή πυρήνα της τάξεως του 40%, γεγονός που αποτέλεσε έκπληξη, αλλά αποτύπωνε την ακατάλυτη (και διαχρονική) πλέον σχέση του Κινήματος με τον ελληνικό λαό. Η περίοδος αυτή σήμανε και το «τέλος της αθωότητας» για το ΠΑΣΟΚ, βάζοντας τέρμα (;) σε μια λαμπρή περίοδο αλλαγών, ανασυγκρότησης της προοδευτικής παράταξης σε γνήσιες σοσιαλιστικές βάσεις και αναγέννησης της ελπίδας στο λαϊκό κίνημα της χώρας.

Η οκταετία της διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου έφερε στο προσκήνιο κοινωνικές δυνάμεις που παρέμεναν επί δεκαετίες στην αφάνεια, ανέδειξε και διευθέτησε την δυναμική του λαϊκού κινήματος και εδραίωσε μια πλατιά συμμαχία των μη-προνομιούχων στρωμάτων της ελληνικής κοινωνίας. Εδωσε όραμα, στόχο και λόγο σε κοινωνικά και παραγωγικά στρώματα τα οποία ουδέποτε μέχρι τότε είχαν έρθει στο προσκήνιο ή τους είχε δοθεί ποτέ ο λόγος.

Η υλοποίηση των βασικών αξόνων της Εθνικής Λαϊκής Ενότητας όπως είχαν διατυπωθεί στην ιστορική 2^η Σύνοδο το 1978 βρήκαν πλέον την πραγμάτωσή τους. Όμως η αποτυχία εμπέδωσης διαρθρωτικών παρεμβάσεων συμμετοχής (κοινωνικοποίηση), η αδυναμία πολιτικής και ιδεολογικής ομογενοποίησης κυρίως των ανερχόμενων μεσοστρωμάτων έφερε τελικά καταστροφικά αποτελέσματα στη πορεία αλλαγής, μειώνοντας (και σε ορισμένες περιπτώσεις ακυρώνοντας) τα σοσιαλιστικά χαρακτηριστικά της πορείας αυτής.

Το ελληνικό γίνεσθαι δεν πρέπει να αξιολογείται αποκομμένο από το διεθνές σκηνικό που διαμορφωνόταν πλέον, με την πτώση του μπλοκ του «υπαρκτού σοσιαλισμού» στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης και την σταδιακή παγκόσμια επικυριαρχία του καπιταλισμού.

Ισως η περίοδος της πτώσης του ΠΑΣΟΚ και της ανόδου στην κυβέρνηση της Ν.Δ. του Μητσοτάκη να σήμανε το τέλος του πρώτου μεταπολιτευτικού κύκλου της πολιτικής ιστορίας της χώρας μας.

Γ. Κυβέρνηση Μητσοτάκη (1990 – 1993)

Αν και σχετικά βραχυχρόνια, η κυβερνητική περίοδος της δεξιάς του Μητσοτάκη επέφερε κοσμογονικές αλλαγές που διαπέρασαν την ελληνική κοινωνία απ' άκρη σ' άκρη, διαμορφώνοντας νέα πρότυπα και ανοίγοντας κερκόπορτες ανελέητου χτυπήματος των δημοκρατικών κοινωνικών κατακτήσεων της προηγούμενης περιόδου.

Με το ΠΑΣΟΚ εγκλωβισμένο και δέσμιο σε πολιτικές δίκες, με το διεθνές ανάχωμα του «ανατολικού μπλοκ» να καταρρέει «εν μία νυκτί», με τις νέο-φιλελεύθερες πολιτικές να κυριαρχούν πλέον παγκόσμια (μετά την ισοπεδωτική εφαρμογή τους στις ΗΠΑ και στην Μεγάλη Βρετανία), με το Παγκόσμιο Προοδευτικό Κίνημα να βρίσκεται από τη μια στιγμή στην άλλη σε θέση άμυνας, αποψιλωμένο από αναφορές, επιχειρήματα, στόχους και με το όραμα να ξεθωριάζει μέρα με τη μέρα, με τις κοινωνικές κατακτήσεις να δέχονται ολομέτωπες επιθέσεις και να ακυρώνονται η μια μετά την άλλη, ένας νέος «Κοινωνικός Μεσαίωνας» ξεπρόβαλε από τη σκόνη του Τείχους του Βερολίνου που κατέρρευσε. Το διεθνές πολυεθνικό Κεφάλαιο άρχισε να εξαπλώνεται χωρίς αντίσταση, διαμορφώνοντας το σκηνικό της «παγκοσμιοποίησης», όρο που θα κυριαρχήσει στο εξής, με άγνωστο προς το παρόν χρονικό ορίζοντα. Η «νίκη» του καπιταλισμού ήταν πλέον δεδομένη, η νέα παγκόσμια τάξη άρχισε να κυριαρχεί.

Ο ντόπιος μεταπρατικός και πατερναλιστικός καπιταλισμός βρήκε στο πρόσωπο του Μητσοτάκη τον ιδανικό κυβερνητικό εκφραστή των συμφερόντων του. Η προσπάθεια ακύρωσης των θεσμικών κατακτήσεων της σοσιαλιστικής κυβέρνησης

του ΠΑΣΟΚ ήταν διαρκής, καθημερινή και ολομέτωπη. Η αποδοχή της Συνθήκης του Μάαστριχτ – η οποία αποτύπωνε με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο τις νεοφιλελεύθερες προοπτικές σε διεθνές επίπεδο – από την κυβέρνηση της Ν.Δ. επέφερε ένα καίριο πλήγμα στις λαϊκές κατακτήσεις και αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα ανάσχεσης της κοινωνικής δυναμικής σε προοδευτική και κοινωνική κατεύθυνση. Πιο σημαντικό όμως (διότι άυλο μεν άλλα πιο διεισδυτικό και κατ' επέκταση πλέον επικίνδυνο) φαινόμενο ήταν η συστηματική και επιστημονικά μεθοδευμένη απόπειρα αλλοτρίωσης των ευρύτερων κοινωνικών χαρακτηριστικών και της προώθησης καινοφανών μοντέλων και ιδανικών. Η υιοθέτηση και γενικευμένη εφαρμογή πολιτικών «ανταποδοτικότητας» οριζόντια σε όλες τις Δημόσιες και Κοινωνικές Υπηρεσίες, η «απενοχοποίηση» της κατάργησης οικουμενικών λαϊκών κατακτήσεων (π.χ. του θωρου), η προώθηση «ρεαλιστικών» θέσεων στην δημοσιονομική αλλά και (ακόμα πιο επικίνδυνα) στην εξωτερική πολιτική, διαμόρφωσαν ένα νέο περιβάλλον, το οποίο ο λαός παρακολουθούσε περιδεής και αδύναμος να επέμβει. Μόνη μαζική και αυθόρμητη κοινωνική αντίδραση της περιόδου αυτής ήταν οι μεγάλες μαθητικές κινητοποιήσεις. Όμως το σκηνικό είχε αρχίσει σιγά σιγά να αναδιαμορφώνεται. Πλέον οι εφαρμοζόμενες πολιτικές του κυρίαρχου Κεφαλαίου (δια των κυβερνητικών εκφραστών του) διασπούσαν το λαϊκό κίνημα, το απομαζικοποιούσαν και απονεύρωναν – εν τέλει – τις εν δυνάμει αντιδράσεις του.

Εδώ αξίζει να αναφέρουμε ότι η έναρξη λειτουργίας της ιδιωτικής τηλεόρασης (είχε προηγηθεί μερικά χρόνια πριν η απελευθέρωση των ερτζιανών) σε ένα διαμορφούμενο περιβάλλον αχαλίνωτου ανταγωνισμού και απόλυτης επικυριαρχίας των νόμων της αγοράς, δημιούργησε σταδιακά τις συνθήκες για την μετέπειτα αλλοτρίωση των χαρακτηριστικών της πολιτικής διαδικασίας, εγκαινιάζοντας την «μηντιακή» εποχή και καταλήγοντας σήμερα πλέον στην «μηντιακή» δημοκρατία (στην οποία θα κάνουμε αναφορά παρακάτω). Η δημοκρατική κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στο πλαίσιο εφαρμογής πολιτικών κατοχύρωσης και διεύρυνσης της ελευθερίας έκφρασης χωρίς όμως αντίστοιχη περιφρούρηση του κοινωνικού ελέγχου και της δεοντολογίας, διαμόρφωσε το πεδίο να αναπτυχθούν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες στον τομέα των ΜΜΕ (από τους παραδοσιακούς εκπροσώπους του ντόπιου μεταπρατικού Κεφαλαίου), οι οποίες όμως λειτουργώντας ανεξέλεγκτα αλλοίωσαν τη φύση αλλά και την ουσία της πολιτικής διαδικασίας και συνέβαλλαν καθοριστικά στην απενεργοποίηση του συνόλου σχεδόν της κοινωνίας. Η νέα εποχή

της «πολιτικής του καναπέ» με τον λαό σταδιακά αποστασιοποιείται, να πέφτει σε «αφασία» και καταληκτικά να παρακολουθεί αμέτοχος τα πολιτικά τεκταινόμενα είχε ξεκινήσει. Η νέα τάξη πραγμάτων ήθελε το λαϊκό κίνημα απονεκρωμένο γι' αυτό του προσέφερε – σε ελκυστική συσκευασία – «θεάματα», διότι ο «άρτος» είχε αρχίσει να γίνει δυσπρόσιτος.

Οι ευθύνες του ΠΑΣΟΚ είναι καθοριστικές. Ασκώντας κυβερνητική πολιτική δεν κατάφερε να καταστήσει τον λαό συμμετοχο σε όλο το φάσμα των πολιτικών και κοινωνικών διεργασιών. Ακύρωσε την πολιτική φυσιογνωμία των κομματικών οργανώσεών του, με το άνευ όρων και διαδικασιών «άνοιγμα» των οργανώσεων σε όλους, το 1989. Τούτο αποτέλεσε και το πλέον καθοριστικό πλήγμα στην ιδεολογικοπολιτική φυσιογνωμία της οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ, που από πρωτοπόρα δομή παραγωγής και διοχέτευσης πολιτικής κατέληξε σε ένα ανούσιο μórφωμα κοινωνικών συναναστροφών, εύκολη βορά στις ορέξεις προσωπικών επιδιώξεων διαφόρων εντός και εκτός κομματικής δομής.

Επανερχόμενοι στις επιπτώσεις της πολιτικής Μητσοτάκη στην ελληνική κοινωνία διαπιστώνουμε την ρήξη της συνοχής του λαϊκού κινήματος, την επικράτηση λογικών ατομισμού και προσωπικής επιβίωσης, την απονέκρωση των αντανάκλαστικών των λαϊκών στρωμάτων τα οποία δέχονταν πλέον ανήμπορα και περιδεή επιθέσεις στις κατακτήσεις αλλά και στα ιδανικά τους. Αποτέλεσμα της περιόδου «αφασίας» ήταν η εμφάνιση και στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ συγκροτημένων μορφών αμφισβήτησης τόσο του ίδιου του Ανδρέα Παπανδρέου όσο και των σοσιαλιστικών αρχών του Κινήματος. Είναι γεγονός ότι σε έναν πολυσυλλεκτικό πολιτικό οργανισμό όπως το ΠΑΣΟΚ ανέκαθεν συνυπήρχαν διάφορες ιδεολογικές και πολιτικές συνιστώσες, οι οποίες όμως ομογενοποιούνταν από το Ενιαίο Κέντρο Καθοδήγησης και τον χαρισματικό Πρόεδρο. Απόπειρες όμως ευθείας αμφισβήτησης όχι μόνο του Προέδρου αλλά και της ίδιας της φυσιογνωμίας του ΠΑΣΟΚ δεν είχαν μέχρι τότε **ουσιαστικά** εκδηλωθεί (τουλάχιστον από το 1981 και μετά). Βοηθούσε στην ανάπτυξη τέτοιων φαινομένων η εσωστρέφεια όλου του κομματικού μηχανισμού εξ αιτίας των εν εξελίξει δικαστικών περιπετειών. Η περιπέτεια του «Πεντελικού» στιγμάτισε ανεπανόρθωτα τον κομματικό ιστό και σηματοδότησε μια νέα εποχή έντονων αμφισβητήσεων, αντιθέσεων και αντιπαραθέσεων, όχι πάντα με ιδεολογικά χαρακτηριστικά.

Με την κατάρρευση της σκευωρίας και την αθώωση του Ανδρέα Παπανδρέου στο Ειδικό Δικαστήριο, μην τολμώντας να τον καταδικάσουν, από την δυναμική υποστήριξης που είχε από το σύνολο του δημοκρατικού κόσμου, η κυβέρνηση της Δεξιάς άρχισε πλέον να κλονίζεται, εγκλωβισμένη στη δίνη των αδιεξόδων που η ίδια δημιούργησε και έτσι κατέληξε να ηττηθεί πανηγυρικά στις εκλογές του 1993, όπου το ΠΑΣΟΚ επανήλθε στην κυβέρνηση με ποσοστό παραπλήσιο του 1981!

Δ. Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ (1993 – 1996)

Η επάνοδος του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση συνοδεύτηκε από την επάνοδο στο προσκήνιο των παραδοσιακών αρχών του Κινήματος, με δύο όμως μεγάλες διαφορές ως προς την δεκαετία του '80:

1. Εναν άρρωστο και αδύναμο Πρόεδρο που τις όποιες δυνάμεις είχε πλέον τις διοχέτευε σχεδόν αποκλειστικά στην διεθνή σκηνή και
2. Ενα νέο διεθνές σκηνικό με την σχεδόν απόλυτη παγκόσμια επικράτηση του διεθνοποιημένου καπιταλισμού.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου είχε καταγράψει την νέα αυτή πραγματικότητα και είχε θέσει προβληματισμούς και κατευθύνσεις για την πορεία του Διεθνούς Σοσιαλιστικού Κινήματος στην ιστορική ομιλία του στη Μαδρίτη (Ιούνιος 1991), όμως το εγχώριο στελεχιακό δυναμικό έδειχνε ανίκανο – στο μεγαλύτερο μέρος του – να αξιολογήσει τις επισημάνσεις αυτές και να ανοίξει την πολιτική συζήτηση για την εξειδίκευση των πολιτικών στην ελληνική πραγματικότητα. Ο όρος «σοσιαλδημοκρατία» από την μετά βδελυγμίας απόρριψή του στην δεκαετία του '80 έφτασε να αποτελεί το ιδεολογικό σημείο αναφοράς του ΠΑΣΟΚ. Νέοι όροι (όπως η «κοινωνία των πολιτών» κλπ.) εμφανίστηκαν στην καθημερινότητα του κομματικού λεξιλογίου, όροι που σηματοδοτούσαν μια καινοφανή επιδερμική – και κατ' ουσία επικίνδυνη – προσέγγιση και συνεπώς μια ιδεολογική απονέκρωση και αλλοτρίωση. Η πολιτική στροφή σε ολοένα και πιο συντηρητικές επιλογές (με κυρίαρχη τη λογική της «ρεαλιστικής» πολιτικής) αποτελούσε πλέον κυρίαρχο στοιχείο της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ.

Παρ' όλα αυτά, στην συγκεκριμένη περίοδο, προωθήθηκαν ριζοσπαστικές (για την ελληνική πραγματικότητα) θεσμικές μεταρρυθμίσεις (όπως ο Ν. 2190 – «νόμος

Πεπονή» – για τις αδιάβλητες προσλήψεις στο Δημόσιο, η καθιέρωση διαδικασιών δημοκρατικού προγραμματισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη), οι οποίες όμως υπονομεύτηκαν στην εφαρμογή τους και από στελέχη του ίδιου του Κινήματος, δηλωτικό της πλήρους πλέον επικράτησης των προσωπικών πελατειακών σχέσεων σε βάρος των συλλογικών πολιτικών μορφών δράσης. Την μεγαλύτερη ευθύνη φέρει η ουσιαστική έλλειψη του Ενιαίου Κέντρου Καθοδήγησης, η απουσία – σε όλα τα επίπεδα στο εσωτερικό του κόμματος – διαδικασιών σύνθεσης της ιδεολογικής διαπάλης και η αδυναμία επιβολής της κομματικής πειθαρχίας. Αποτέλεσμα ήταν να υποστεί νέα πλήγματα η αξιοπιστία τόσο του Κινήματος όσο και της κυβέρνησης. Και μέσα σ' όλα αυτά ο αποστεωμένος και απονευρωμένος κομματικός μηχανισμός αδυνατούσε να αρθρώσει πολιτικό λόγο, να προωθήσει «προς τα πάνω» την δυναμική της λαϊκής βάσης, να λειτουργήσει ως μηχανισμός ώσμωσης των διάφορων τάσεων της ελληνικής κοινωνίας.

Μοιραία η αμφισβήτηση του Προέδρου κορυφωνόταν με δημοσιοποίηση πρωτόγνωρων μεθοδεύσεων. Το ΠΑΣΟΚ είχε αρχίσει να χάνει (με ραγδαίους ρυθμούς) την εμπιστοσύνη των λαϊκών στρωμάτων και να απομονώνεται σε έναν αυτάρεσκο κυβερνητισμό. Η αντιπαράθεση που υπέβασκε εκδηλώθηκε στην ψηφοφορία για την εκλογή Πρωθυπουργού το Γενάρη 1996 όπου ο Σημίτης, εκπρόσωπος μιας ευκαιριακής συμμαχίας με καθαρά προσωπικά χαρακτηριστικά επιβλήθηκε – στον 2^ο γύρο – του Τσοχατζόπουλου, γραμματέα μέχρι τότε της Κεντρικής Επιτροπής. Δύο κορυφαία λάθη επέτρεψαν στον εκφραστή του (νεοφιλελεύθερου) εκσυγχρονισμού να γίνει πρωθυργός:

- α) η ανικανότητα του Τσοχατζόπουλου και του μηχανισμού που ήλεγχε να προσδώσει πολιτικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά στην λειτουργία του κόμματος ώστε να αναγεννηθεί η οργανωτική και παρεμβατική αποτελεσματικότητα των οργανώσεων και
- β) η αδυναμία συνεννόησης των (τριών τελικά) υποψηφίων για την πρωθυπουργία και η διαμόρφωση ενός ενιαίου μπλοκ απέναντι στον Σημίτη. Τούτο αποτελεί κορυφαίο δείγμα επικράτησης προσωπικών στρατηγικών δεδομένου ότι μεταξύ τουλάχιστον Αρσένη και Τσοχατζόπουλου δεν υπήρχαν ιδιαίτερες ιδεολογικές διαφοροποιήσεις.

Η διαδικασία εκλογής Πρωθυπουργού και η επικράτηση του Σημίτη αποτέλεσαν την «λυδία λίθο» στην πορεία μετάλλαξης του ΠΑΣΟΚ και κομβικό σημείο στον μετέπειτα ιδεολογικό και πολιτικό «κατήφορο» του Κινήματος. Η ευκαιριακή συμμαχία της «Κίνησης των 4» εδραζόταν αποκλειστικά στην ολομέτωπη αμφισβήτηση του Ανδρέα Παπανδρέου και στην καταγγελία πρακτικών του στενού του περιβάλλοντος, εκφραζόταν δε ως κριτική στην αδυναμία του να κυβερνήσει και υπέκρυβε την πλέον απροκάλυπτη προσπάθεια επικυριαρχίας μιας βαθιά συντηρητικής ιδεολογικής πλατφόρμας. Η εξάμηνη κυβερνητική εξουσία (Ιανουάριος 1996 – Ιούνιος 1996) προσέδωσε στο μπλοκ των «εκσυγχρονιστών» (σε προγενέστερο κείμενό μας αναλύουμε γιατί η εξειδικευμένη χρήση του όρου «εκσυγχρονισμός» αποτελεί πολιτικό καιροσκοπισμό) τη δυναμική να κυριαρχήσει και στο Συνέδριο του Ιουνίου 1996 έναντι του Τσοχατζόπουλου, υποψηφίου του αυτοχαρακτηριζόμενου «παραδοσιακού και κοινωνικού ΠΑΣΟΚ». Πάντως η αναμέτρηση αυτή παρότι εμπεριείχε σαφή στοιχεία πολιτικής και ιδεολογικής αντιπαράθεσης επισκιάστηκε από το απολίτικο και εκβιαστικό δίλημμα του Σημίτη (Πρωθυπουργός και Πρόεδρος ή τίποτα) το οποίο εγκλώβισε έναν κομματικό μηχανισμό που είχε πλέον απολέσει σχεδόν ολοκληρωτικά τα πολιτικά του αντανακλαστικά και λειτουργούσε αποκλειστικά υπό το ένστικτο της (κυβερνητικής) αυτοσυντήρησης.

Η διλημματική διατύπωση του Σημίτη στερείτο πολιτικής βάσης, δεδομένου ότι ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ως ο κορυφαίος των συλλογικών οργάνων της πολιτικής καθοδήγησης πρέπει να λειτουργεί καταστατικά ως συνθετικός παράγων των διαφόρων ιδεολογικών και πολιτικών συνιστωσών στο εσωτερικό της παράταξης. Σηματοδοτεί δε την έκφραση της κυρίαρχης ιδεολογικής τάσης, σε έναν πολιτικό οργανισμό με αναφορές σε ευρύτατο φάσμα κοινωνικών διαστρωματώσεων και πολιτικών απόψεων. Η ιδεολογική πλατφόρμα Σημίτη, όπως τουλάχιστον είχε κατά καιρούς διατυπωθεί, καταγραφόταν ανέκαθεν με ένα ποσοστό της τάξης του 10% περίπου στο σύνολο του ΠΑΣΟΚ και αίφνης εμφανίζεται να επικυριαρχεί. Συνεπώς η εσωκομματική επικράτησή του ήταν τουλάχιστον ανιστόρητη εξέλιξη.

Η εκλογική επικράτηση του ΠΑΣΟΚ υπό τον Σημίτη τον Σεπτέμβρη 1996 με ποσοστό σημαντικά μειωμένο από αυτό του 1993 (περίπου 41%) αποτέλεσε και μια πρώτη ηχηρή προειδοποίηση της εκλογικής βάσης του Κινήματος, να διατηρήσει το

ΠΑΣΟΚ τα θεμελιώδη πολιτικά χαρακτηριστικά του και να περιφρουρήσει τον κοινωνικό χαρακτήρα της πολιτικής του. Η δημοκρατική πλειοψηφία της ελληνικής κοινωνίας και τα λαϊκά στρώματα που αποτελούσαν τον παραδοσιακό πολιτικό σύμμαχο και αναφορά του Κινήματος διέβλεπαν την επαπειλούμενη νεο-φιλελεύθερη στροφή στην πολιτική του – μετά Ανδρέα – ΠΑΣΟΚ.

Ε. Κυβέρνηση Σημίτη (1996 – 2000)

Με δεδομένη την σχετικά ισχυρή ακόμα εσωκομματική αντιπολίτευση η πρώτη περίοδος διακυβέρνησης Σημίτη περιορίστηκε σε εφαρμογή διαχειριστικών πολιτικών. Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν σηματοδοτεί μια κορυφαία διαφοροποίηση στην πολιτική δράση του Κινήματος. Ο πλήρης εγκλωβισμός του κορυφαίου στελεχιακού δυναμικού σε λογικές διαχείρισης του κράτους και όχι προώθησης πολιτικών ρήξεων σε προοδευτική φιλολαϊκή κατεύθυνση αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα στην επερχόμενη πλήρη αλλοτρίωση του ΠΑΣΟΚ και στην μετακύλισή του σε βαθιά αντιλαϊκές και συντηρητικές πολιτικές ατραπούς.

Το κόμμα είχε πάψει προ πολλού να αποτελεί στοιχείο παραγωγής θέσεων, η κρατικίστικη αντίληψη διαπερνούσε όλο τον κυβερνητικό μηχανισμό, οι δεσμοί με τα πλατιά λαϊκά στρώματα των μη-προνομιούχων διαρρυγνύονταν ολοένα και περισσότερο, η περήφανη εθνική στάση στην διεθνή σκηνή είχε δώσει τη θέση της στην δουλοπρεπή αποδοχή ρόλου υποτελούς (η φράση «ευχαριστώ του Αμερικάνους» εξ αιτίας του προβοκατόρικα σκηνοθετημένου περιστατικού των Ιμίων σκιαγραφούσε χαρακτηριστικά την νέα «τάξη πραγμάτων» στα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής). Σε συνθήκες ολοένα και εντεινόμενων επιθέσεων στα κοινωνικά κεκτημένα, η κυβέρνηση του Σημίτη αδυνατούσε να διατυπώσει πειστικό λόγο και να προωθήσει αποτελεσματικές πολιτικές προάσπισης του πλαισίου κοινωνικής προστασίας. Αντ' αυτού επέβαλε το ψευδεπίγραφο «εθνικό» όραμα των Ολυμπιακών Αγώνων, δεσμεύοντας το παραγωγικό δυναμικό της χώρας και ένα τεράστιο ποσό χρηματοδοτικών πόρων σε μια διαδικασία αμφίβολης σκοπιμότητας. Η επίκληση του «εθνικού» στόχου και η παράλληλη καταστρατήγηση κάθε έννοιας θεσμών, διαδικασιών, κοινωνικής προστασίας στον βωμό του στόχου αυτού αποτελεί ύψιστη χλεύη προς την μεγάλη λαϊκή πλειοψηφία.

Παράλληλα η απόφαση της εισόδου στην Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση πάρθηκε χωρίς να σχεδιαστούν μηχανισμοί ομαλής μετάβασης και προστασίας της αγοραστικής δύναμης του λαού. Η εφαρμογή της πολιτικής Σημίτη ήταν πλήρως εναρμονισμένη με τα πλέον συντηρητικά μοντέλα υιοθετώντας πολιτικές που στόχευαν μόνο στην απόλυτη ικανοποίηση μακροοικονομικών μονεταριστικών δεικτών, αγνοώντας πλήρως τις κοινωνικές παραμέτρους της σύγκλισης.

Δηλωτικό του ουσιαστικού προσανατολισμού της πολιτικής Σημίτη ήταν η πρωτοφανής στήριξη του Πρωθυπουργού από την συντριπτική πλειοψηφία των – ελεγχόμενων από το ντόπιο μεταπρατικό Κεφάλαιο – ΜΜΕ.

Το σύνολο σχεδόν του στελεχιακού δυναμικού του ΠΑΣΟΚ ενσωματώθηκε στις πολιτικές επιλογές του Σημίτη, ξεχνώντας τις θεμελιώδεις αρχές και αξίες των σοσιαλιστικών καταβολών του ΠΑΣΟΚ. Ο εγκλωβισμός σε διαχειριστικές λογικές «βαθέως Κράτους» εμπόδιζαν το ΠΑΣΟΚ να αφουγκραστεί την κοινωνική δυναμική και να προσανατολίσει τις πολιτικές του στην προάσπιση των λαϊκών κατακτήσεων. Ενδεικτικό είναι ότι ούτε μια νομοθετική παρέμβαση της περιόδου αυτής δεν ήταν στο πλαίσιο ή στην κατεύθυνση της διασφάλισης κοινωνικών κεκτημένων ή της διεύρυνσης της κοινωνικής προστασίας. Οι μοναχικές εστίες αντίδρασης στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ προσανατολισμένες στις θεμελιώδεις αρχές της εθνικά περήφανης και κοινωνικά δίκαιης πολιτικής δεν εύρισκαν επικοινωνιακή διέξοδο, δεδομένης της αδυναμίας δημοσιοποίησής τους.

ΣΤ. Κυβέρνηση Σημίτη (2000 – 2004)

Μετά την οριακή νίκη του ΠΑΣΟΚ την Άνοιξη του 2000 (μόλις με 1% διαφορά) η νέα κυβερνητική περίοδος σηματοδότησε απλά την ολοκλήρωση των δρομολογημένων στόχων (Ολυμπιακές υποδομές, ΟΝΕ), σε μια τετραετία απόλυτης ιδεολογικοπολιτικής απονέκρωσης. Προφανώς ούτε λόγος για αυτοκριτική για την διαρκή συρρίκνωση της εκλογικής βάσης. Και λέμε για αποτίμηση εκλογικών μόνο αποτελεσμάτων γιατί φάνταζε αδιανόητο να μιλήσουμε για πολιτική αξιολόγηση των διαρκών μηνυμάτων από την κοινωνία. Πως θα μπορούσε άλλωστε ένας πολιτικός (;) οργανισμός που είχε πλέον χάσει βασικά ιδεολογικο-πολιτικά χαρακτηριστικά και είχε αποδομηθεί πλήρως οργανωτικά, να ξεκινήσει διαδικασία κοινωνικού αφουγκρασμού και αυτοκριτικής. Τα κρατικοδίαιτα στελέχη ήταν πλέον

απασχολημένα με την ολοκλήρωση των «εθνικών» στόχων και την καθημερινή διαχείριση του κράτους, ενός κράτους τροχονόμου προμηθειών και εργαλείου εξυπηρέτησης άνομων επιδιώξεων και συμφερόντων.

Προφανώς η συντριπτική πλειοψηφία των μηχανισμών που λειτουργούσαν ακόμα στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ ήταν προσωπικοί μηχανισμοί πολιτευτών, με ανύπαρκτα τα πολιτικά στοιχεία συγκρότησης και δράσης.

Ακόμα και στο επίπεδο της εξωτερικής πολιτικής, σε μια απίστευτη έκφραση πολιτικού κυνισμού, μεθοδεύτηκε η παράδοση του φυγάδα Οτσαλάν, του διωκόμενου αρχηγού του παράνομου ΡΚΚ στις τουρκικές μυστικές υπηρεσίες, γεγονός που επέδρασε καταλυτικά στην κατάταξη της Ελλάδας στις χώρες γιουσουλφάκια του παγκόσμιου χωροφύλακα, των ΗΠΑ, μοχλούς στην εξυπηρέτηση των γεωπολιτικών συμφερόντων τους. Ακόμα και στο πλαίσιο της Ε.Ε., αντί να προσπαθήσει το ΠΑΣΟΚ να συμμετάσχει στη δημιουργία ή στήριξη μετώπων με πολιτικές προτεραιότητες κοινωνικού προσανατολισμού – που παρεπιμπτόντως άρχισαν να σχηματοποιούνται την περίοδο αυτή – αρκέστηκε να διαπραγματεύεται το εθνικό θέμα της Κύπρου υπό το πρίσμα της «ρεαλιστικής» εξωτερικής πολιτικής.

Η καταδίκη πλέον του παρηκμασμένου, συντηρητικού και διεφθαρμένου καθεστώτος Σημίτη ήρθε τον Μάρτη 2004, με μια στρατηγικής σημασίας ήττα.

Z. Περίοδος 2004 – 2007

Η επερχόμενη εκλογική συντριβή οδήγησε το Σημίτη στην – αδιανόητη – κίνηση της παράδοσης της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ στον Γιώργο Α. Παπανδρέου, σε μια «βελούδινη» διαδικασία διαδοχής, δεδομένης της μη ύπαρξης άλλης υποψηφιότητας. Τα αδιανόητα γεγονότα που σημειώθηκαν στο πλαίσιο της διαδοχής αυτής δεν έχουν προηγούμενο στη νεώτερη πολιτική ιστορία:

α) Η αχαρκτήριστη συμπεριφορά του καταρρέοντος πρωθυπουργού Σημίτη, ο οποίος προκειμένου να αποφύγει την προσωπική χρέωση της εκλογικής συντριβής έχρισε τον υιό του Ανδρέα Παπανδρέου διάδοχό του. Η ενέργεια αυτή του μικρού στο δέμας αλλά και ακόμα μικρότερου στο πολιτικό ανάστημα Σημίτη, τον κατατάσσει στη χορεία των ριψάσπιδων.

- β) Η «ποπουλίστικη» διαδικασία εκλογής του νέου προέδρου από ένα αδιευκρίνιστο εκλεκτορικό σώμα μελών και φίλων ακύρωσε τον πολιτικό χαρακτήρα της εκλογής αυτής.
- γ) Η διενέργεια Συνεδρίου με 3 (;!!!) μόνο ομιλητές προκειμένου ο υποψήφιος Πρόεδρος να λάβει την απαραίτητη νομιμοποίηση. Η διαδικασία αυτή αποτέλεσε και τον ύπατο εξευτελισμό της μαζικότερης εσωκομματικής διαδικασίας και πολιτικής απαξίωσης του κορυφαίου καθοδηγητικού οργάνου.
- δ) Η επιβολή από το Σημίτη ως αντάλλαγμα της διαδοχής – και μάλιστα στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας – των ορφανών του ελληνικού «θατσερισμού» (Μάνο και Αδριανόπουλο), των πλέον επιφανών εκπροσώπων της στυγνής νεοφιλελεύθερης πολιτικής πλατφόρμας, που μην έχοντας ουδεμία ιστορική, πολιτική, ιδεολογική, ταξική σχέση με το ΠΑΣΟΚ, εισήλθαν στη Βουλή ως «συνεργαζόμενοι» με το ΠΑΣΟΚ, χρησιμοποιώντας τις ψήφους του!
- ε) Μετά την εκλογική ήττα δεν έγινε ουδεμία ουσιαστική διαδικασία πολιτικής αξιολόγησης του αποτελέσματος, διερεύνησης (;) των αιτίων και αυτοκριτικής. Και τούτο για να μην διατυπωθεί ξεκάθαρα το πανθομολογούμενο, ότι δηλαδή η εκλογική ήττα του 2004 ήταν η στρατηγική απόρριψη του μοντέλου Σημίτη και η καταδίκη της νεο-φιλελεύθερης διακυβέρνησής του.

Η περίοδος της προεδρίας του Γιώργου Α. Παπανδρέου με το ΠΑΣΟΚ στην αντιπολίτευση ύστερα από 11 χρόνια, σηματοδότησε την πρώτη – μετά από πολύ καιρό – δημοκρατική (με την έννοια της διατύπωσης διαφόρων απόψεων) ανοιχτή λειτουργία των οργάνων του Κινήματος, την διοργάνωση ανοιχτού συνεδρίου με πολιτικά χαρακτηριστικά, την επανεκκίνηση της ιδεολογικής διαπάλης στο εσωτερικό του κόμματος. Η κεντρική πολιτική εισήγηση για το συνέδριο ήταν μια αρκετά φιλόδοξη προσπάθεια εισαγωγής επικαιροποιημένων θέσεων που θα αποτελούσαν βάση για ανοιχτό δημοκρατικό διάλογο και σύνθεση. Η διατύπωση θέσεων όπως η «συμμετοχική δημοκρατία» σηματοδοτούσαν της επανεμφάνιση θεμελιωδών (αλλά ξεχασμένων) απόψεων περί κοινωνικής συμμετοχής, κοινωνικού ελέγχου, επανενεργοποίησης της κοινωνικής δυναμικής. Η αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων επικοινωνίας (όπως το internet) έδωσαν τη δυνατότητα σε πλατιά στρώματα της κοινωνίας να αποκτήσουν πρόσβαση στην δεξαμενή ιδεών του Κινήματος και να διατυπώσουν τη δική τους συνεισφορά στην γενικότερη ιδεολογική διεργασία. Η απενοχοποίηση της λειτουργίας τάσεων και η ελεύθερη πλέον και απρόσκοπτη

προώθηση των θέσεών τους συνέβαλε στην εμπέδωση μιας ανοιχτής δημοκρατικής λειτουργίας, ξεχασμένης κατά την προηγούμενη περίοδο.

Όμως η απονεύρωση του κομματικού μηχανισμού που είχε επέλθει σταδιακά όλα τα προηγούμενα χρόνια και η έλλειψη πολιτικού υποβάθρου στην κορυφή της καθοδηγητικής ιεραρχίας δεν λειτούργησαν αποτρεπτικά σε φαινόμενα ηγεμονισμού και διατύπωσης ανιστόρητων θέσεων από τον Πρόεδρο, οι οποίες λειτούργησαν δεσμευτικά στην εικόνα του ΠΑΣΟΚ και δημιούργησαν φαινόμενα σύγχυσης στο εσωτερικό αλλά και στα στρώματα στα οποία το κίνημα είχε ευθεία αναφορά. Η ανοιχτή στήριξη στο σχέδιο Ανάν και η υιοθέτηση της αναθεώρησης του άρθρου 16 για την συνταγματική κατοχύρωση της λειτουργίας ιδιωτικών πανεπιστημίων ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με την πλειοψηφία των μελών και υποστηρικτών του ΠΑΣΟΚ και εν πάσει περιπτώσει δεν είχαν προκύψει ως αποτέλεσμα συνολικότερης πολιτικής διαβούλευσης και συναπόφασης, αλλά ήταν έκφραση των προσωπικών απόψεων του Προέδρου.

Η αποφυγή ουσιαστικής πολιτικής αυτοκριτικής για τα λάθη και τις παρεκκλίσεις της περιόδου Σημίτη δημιούργησαν την αίσθηση στον λαό ότι η διαφανόμενη μεταστροφή στη φυσιογνωμία του ΠΑΣΟΚ σε πιο ανοιχτές και προοδευτικές θέσεις ήταν μια ψευδεπίγραφη αλλαγή. Να μην παραγνωρίζουμε ότι το σύνολο σχεδόν των κορυφαίων στελεχών και του ίδιου του προέδρου αποτελούσαν την καθοδηγητική ομάδα υπό τον Σημίτη. Μόνη η υιοθέτηση μιας «αριστερής» ρητορικής δεν μπορούσε να πείσει την βάση για τις «αγαθές προθέσεις», χωρίς να έχει προηγηθεί η πολιτική αυτοκριτική.

Συνεπώς, η γενικότερη εικόνα του ΠΑΣΟΚ, στοιχισμένου πλέον πίσω από τον Γιώργο Α. Παπανδρέου δεν μπόρεσε να εμπνεύσει τις πλατιές μάζες των ψηφοφόρων και μοιραία οδηγήθηκε σε νέα εκλογική συντριβή, παρά την καταστροφική διακυβέρνηση της Ν.Δ. στην περίοδο 2004 – 2007.

Η ενδογενής παθογένεια που επί μακρόν σερνόταν στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ πλέον εκφράστηκε ανοιχτά σε μια αμείλικτη σύγκρουση προσωπικών επιδιώξεων και όχι πολιτικών θέσεων. Η συνέχιση της σύγκρουσης αυτής, από την οποία απουσιάζουν τα

πολιτικά και ιδεολογικά στοιχεία, υπονομεύει ευθέως την ίδια την ύπαρξη του ΠΑΣΟΚ.

Η θεαματική εκλογική άνοδος της «παραδοσιακής αριστεράς», η οποία καρπώθηκε την «αριστερή» στροφή διαμαρτυρίας της εκλογικής βάσης του ΠΑΣΟΚ εκτιμούμε ότι ούτε μπορεί να λειτουργήσει συσπειρωτικά, μήτε να προσδώσει στους σχηματισμούς αυτούς πολιτική προοπτική κυριαρχίας, δεδομένου ότι το μεν ΚΚΕ παραμένει ένα μονολιθικό σταλινικό μόρφωμα αποκομμένο από την διαλεκτική ανάλυση του σύγχρονου περιβάλλοντος, ανίκανο να παρακολουθήσει τις σύγχρονες εξελίξεις, ο δε ΣΥΡΙΖΑ δεν μπορεί από την άλλη να επιλύσει επί της ουσίας το εσωτερικό πρόβλημα ομοιογένειας που παρουσιάζει και τον κρατά δέσμιο μιας σεχταριστικής πρακτικής καταγγελιών και διατύπωσης απλά καταγγελτικού λόγου. Τούτο δεν σημαίνει ότι – ειδικά με τον ΣΥΡΙΖΑ – δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις οικοδόμησης ενός πλαισίου ευρύτερης προγραμματικής πολιτικής συνεργασίας με προοπτική.

Τα αδιέξοδα στα οποία θα οδηγήσει όλη την ελληνική κοινωνία η πολιτική της Δεξιάς το επόμενο διάστημα καθιστούν πλέον αναγκαία την ουσιαστική, έντιμη και δημοκρατική ανασυγκρότηση του ΠΑΣΟΚ σε βάσεις προοδευτικές, με διατύπωση ενός – σαφώς κοινωνικά στοχευμένου – καθαρού προγραμματικού λόγου και στην επανασύσταση του μετώπου της πλατιάς δημοκρατικής κοινωνικής συμμαχίας που θα οδηγήσει όχι μόνο στην εκλογική νίκη αλλά στην προοδευτική διακυβέρνηση του τόπου.

Η. Οι όροι της συγκρότησης της σύγχρονης Εθνικής λαϊκής Ενότητας

Το ΠΑΣΟΚ καθιερώθηκε ως ο κυρίαρχος πολιτικός σχηματισμός στην μεταπολιτευτική Ελλάδα. Η διατύπωση ότι αποτελούσε «την έκφραση των πόθων και των οραμάτων της πλατιάς δημοκρατικής πλειοψηφίας του λαού» δεν ήταν κενή περιεχομένου και τούτο αποδείχτηκε διότι σε όλη την μέχρι σήμερα πολυκύμαντη διαδρομή του καθόρισε αποφασιστικά τις εξελίξεις. Αποτέλεσε σε όλο αυτό το διάστημα τον παράγοντα αναφοράς και το σύνολο των λοιπών πολιτικών δυνάμεων ετεροκαθοριζόταν με βάση το ΠΑΣΟΚ και τις επιλογές του. Όσο κι αν ακούγεται αυτάρεσκο, σε όλες τις εκλογές από το 1981 και μέχρι σήμερα το ΠΑΣΟΚ ήταν το κεντρικό σημείο αναφοράς.

Στις εκλογές του 1989 στις οποίες ηττήθηκε το ΠΑΣΟΚ, το εκλογικό αποτέλεσμα δεν σηματοδοτούσε πολιτική ηγεμονία της Δεξιάς, αλλά ήταν αποτέλεσμα της χαλκευμένης σκευωρίας ενάντια στην ιστορική ηγεσία του ΠΑΣΟΚ.

Στις εκλογές του 2004 και του 2007 εκφράστηκε μεν η συνολική απόρριψη της νέο-φιλελεύθερης στροφής του ΠΑΣΟΚ, όμως δεν σηματοδοτήθηκε κάποια πολιτική επικυριαρχία της Δεξιάς, η οποία και στις δύο περιπτώσεις εμφανίστηκε χωρίς συγκροτημένο προγραμματικό λόγο. Στη μεν περίπτωση του 2004 η Ν.Δ. παρουσιάστηκε ως η διέξοδος από ένα φαύλο καθεστώς νέο-φιλελεύθερης διακυβέρνησης και έφτασε να εμφανίζεται ως φιλολαϊκότερη του «εκσυγχρονιστικού» ΠΑΣΟΚ, στην δε περίπτωση του 2007 το εκλογικό αποτέλεσμα – με τη δραματική συρρίκνωση της δύναμης της Ν.Δ. και την θεαματική αύξηση της δύναμης της αριστεράς – σηματοδότησε την «αριστερή» προοδευτική στροφή της ελληνικής κοινωνίας, στέλνοντας ηχηρό μήνυμα προς το ΠΑΣΟΚ ότι πρέπει να στραφεί ξανά προς τους παραδοσιακούς του συμμάχους και να υιοθετήσει ειλικρινείς και ουσιαστικές προοδευτικές πολιτικές θέσεις.

Σε όλες τις υπόλοιπες εκλογικές αναμετρήσεις τα μηνύματα είχαν κυρίως αποδέκτη το ΠΑΣΟΚ, δεδομένου ότι η Δεξιά αδυνατούσε και αδυνατεί να διατυπώσει αξιόπιστο πολιτικό λόγο με κοινωνικό περιεχόμενο και το ΠΑΣΟΚ παρέμενε η κυρίαρχη πολιτική δύναμη.

Τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι οι δεσμοί του δημοκρατικού λαού με το ΠΑΣΟΚ είναι πλέον ακατάλυτοι. Το ΠΑΣΟΚ λοιπόν οφείλει να ξαναβρεί το χαμένο του στίγμα και να αποτελέσει την έκφραση της δυναμικής των πλατιών μαζών του λαού και να οδηγήσει τη χώρα και το λαό στο μέλλον, διασφαλίζοντας και διευρύνοντας τις δημοκρατικές και κοινωνικές κατακτήσεις.

Πριν εξειδικεύσουμε τα ζητήματα της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ πρέπει να χαρτογραφήσουμε την κοινωνική σύνθεση της Πλατιάς Δημοκρατικής Πλειοψηφίας.

Στην εποχή της απόλυτης επικράτησης του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, με τον «υπαρκτό σοσιαλισμό» στρατηγικά ηττημένο και ανύπαρκτο, η νέα παγκόσμια

τάξη στοχεύει στην απόλυτη εξουδετέρωση κάθε εστίας αντίστασης, παραφωνίας, αυτοδιάθεσης, προωθώντας μια ανιστόρητη ισοπέδωση και εξομοίωση, καταργώντας και απαξιώνοντας εθνικές, ιστορικές, παραδοσιακές, φυλετικές, θρησκευτικές, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Συνεπώς η διατήρηση της ιδιαίτερης ταυτότητας κάθε λαού (εθνική συνείδηση, πολιτιστική φυσιογνωμία κλπ.) αποτελεί πράξη ύψιστης αντίστασης. Γι' αυτό αναγκαίο είναι να διερευνήσουμε και να συγκροτήσουμε ευρύτερες συμμαχίες σε διεθνές επίπεδο, ώστε να δημιουργηθούν μέτωπα αντίστασης στην παγκόσμια ισοπέδωση και ομοιομορφία. Κάθε λαός και κάθε κοινωνία πρέπει να κάνει τη δική του πολιτιστική επανάσταση και να διαφυλάξει την ιδιαίτερη ταυτότητά του. Συνεπώς ο στρατηγικός στόχος της Διακήρυξης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου για «Εθνική Ανεξαρτησία» παραμένει και σήμερα επίκαιρος. Καθήκον του ΠΑΣΟΚ ως πρωτοπορία της ΜΔΠ και ηγετική πολιτική δύναμη του τόπου είναι να διασφαλίσει αταλάντευτα τα εθνικά δίκαια προασπίζοντας τον ρόλο και τα συμφέροντα της πατρίδας σε όλα τα κρίσιμα διεθνή και διμερή ζητήματα.

Η σύμφυτη ανάγκη του καπιταλισμού για εξάπλωση δεν συμβαδίζει με την ορθολογική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, ούτε οδηγεί στην δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου. Τούτο οδηγεί αναπόφευκτα τόσο σε καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος όσο και στη διεύρυνση της ανισότητας και την γενίκευση της φτώχειας. Μια πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος προϋποθέτει κατ' αρχήν πολιτική βούληση αλλά και εφαρμογή διεθνών συμφωνιών. Σ' αυτή την κατεύθυνση τα σοσιαλιστικά κόμματα και φυσικά το ΠΑΣΟΚ πρέπει να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο, κινητοποιώντας στις χώρες τους ευρύτερες κοινωνικές δυνάμεις, αφυπνίζοντας συνειδήσεις, παρεμβαίνοντας αποφασιστικά σε όλα τα διεθνή όργανα, συγκροτώντας ευρύτερες κοινωνικές συμμαχίες.

Η νέα τάξη πραγμάτων οδήγησε σε αναδιάταξη τις παραδοσιακές κοινωνικές ομάδες. Η «κυρίαρχη αντίθεση» σαφώς και εξακολουθεί να υφίσταται, η αντίθεση κεφαλαίου – εργασίας εξακολουθεί να αποτελεί το θεμελιώδες δίπολο που κινεί την ιστορία. Όμως τα νέα κοινωνικά στρώματα και ομάδες που έχουν δημιουργηθεί στο πλαίσιο την νέας πραγματικότητας δεν έχουν μέχρι σήμερα καταγραφεί ούτε έχει αναλυθεί η δυναμική τους από το ΠΑΣΟΚ. Η παραδοσιακή εργατική τάξη εξακολουθεί να υφίσταται, όμως έχουν επέλθει σοβαρές αλλαγές στη φύση της, αποτέλεσμα της καταλυτικής επίδρασης των νέων τεχνολογιών και γενικότερα της τεχνολογικής

επανάστασης. Στις σύγχρονες κοινωνίες η κοινωνική διαστρωμάτωση περιλαμβάνει μια γιγαντωμένη «μεσαία τάξη», τους μισθωτούς και τους μικρομεσαίους επιχειρηματίες, ο αριθμός των οποίων έχει αυξηθεί κατακόρυφα και πλέον αποτελούν την κυρίαρχη ποσοτικά κοινωνική ομάδα. Η αδυναμία μας να απαντήσουμε αξιόπιστα σε μια σειρά από ζητήματα που διαρκώς ενσκήπτουν στην κοινωνική πραγματικότητα δημιούργησε και έφερε στο προσκήνιο μια σειρά από κινήματα με ιδιαίτερους θεματικούς προσανατολισμούς (κινήματα για την ειρήνη, για την προστασία του περιβάλλοντος, για τον αφοπλισμό κλπ.). Η δημιουργία αυτών των κινήματων «από τα κάτω» αποτελεί εξέχον δείγμα κοινωνικού αυτοματισμού και αφύπνισης των αντανακλαστικών της κοινωνίας, όμως αν αυτή η δυναμική δεν οργανωθεί και δεν διοχετευθεί σε κατάλληλα στοχευμένη κατεύθυνση θα παραμείνουν απλά κινήσεις διαμαρτυρίας. Το ΠΑΣΟΚ οφείλει να αφουγκραστεί την δυναμική αυτή και να την αξιοποιήσει, εντάσσοντάς την ισότιμα στην Πλατιά Δημοκρατική Πλειοψηφία.

Η βίαιη δομική αναδιάρθρωση του πρωτογενούς τομέα που επιχειρείται μέσα από την εξειδικευμένη εφαρμογή του Συμφώνου για το Παγκόσμιο Εμπόριο (GATT) επιφέρει κοσμογονικές αλλαγές στην κοινωνική διαστρωμάτωση των σύγχρονων κοινωνιών και συνακόλουθα και της ελληνικής. Το ΠΑΣΟΚ είχε προωθήσει στη δεκαετία του '80 πολιτικές αναδιάρθρωσεων – στην ελληνική περιφέρεια – που όμως δεν στηρίχτηκαν και δεν καρποφόρησαν. Σήμερα καλείται ξανά να απαντήσει αξιόπιστα στην πρόκληση της αναδιάρθρωσης και της διασφάλισης του ρόλου και του μέλλοντος του αγρότη.

Η αύξηση της ανεργίας ως αποτέλεσμα της ενδογενούς κρίσης του παγκόσμιου καπιταλισμού και η δομική περιθωριοποίηση μεγάλου αριθμού πολιτών, υπονομεύουν ευθέως την κοινωνική συνοχή. Ενα αξιόπιστο σοσιαλιστικό πρόγραμμα οφείλει να απαντά στην παραγωγική και κοινωνική αξιοποίηση και ενσωμάτωση του συνόλου του λαού.

Είναι απαραίτητη η εφαρμογή πολιτικών δίκαιης αναδιανομής του πλούτου με καθιέρωση μηχανισμών που θα διασφαλίζουν τα εισοδήματα και το βιοτικό επίπεδο των πλατιών μαζών του λαού. Το Κράτος οφείλει να προστατεύει την κοινωνική συνοχή και να προσφέρει συνθήκες ευημερίας. Πρέπει να κατοχυρώνει την δίκαιη

κατανομή των φορολογικών βαρών με ενίσχυση του ρόλου και της συμμετοχής της άμεσης φορολόγησης εις βάρος της έμμεσης φορολόγησης η οποία γεννά αδικίες και διευρύνει την ψαλίδα μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Πρέπει να προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλους του πολίτες διασφαλίζοντας την δωρεάν πρόσβαση στα αγαθά της υγείας και της μόρφωσης κατοχυρώνοντας τον δημόσιο χαρακτήρα τους. Ο δημόσιος και κοινωφελής χαρακτήρας κρίσιμων τομέων της οικονομίας (ενέργεια, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες) δεν πρέπει επίσης να τίθεται σε αμφισβήτηση. Κόντρα στη νέο-φιλελεύθερη λογική της ανταποδοτικότητας και της άκρατης ιδιωτικοποίησης, οι σοσιαλιστές σήμερα οφείλουν να αντιπαραθέσουν την κοινωνική αναγκαιότητα της βιωσιμότητας και του δημόσιου χαρακτήρα των ΔΕΚΟ, προωθώντας όμως παράλληλα πολιτικές εξυγίανσής τους, κερδοφορίας τους και σε περιπτώσεις που τούτο δεν είναι εφικτό στο πλαίσιο του ανταγωνισμού, της κρατικής παρέμβασης ώστε να ρυθμιστεί ο ανταγωνισμός. Αυτή είναι και η μόνη κοινωνικά επωφελής προοπτική στην παρούσα συγκυρία.

Αναφερόμαστε στην παρούσα συγκυρία διότι είναι ανέφικτο να ελπίζουμε σήμερα σε μια παγκόσμια επικράτηση του σοσιαλιστικού μοντέλου. Βιώνουμε ως προοδευτικό κίνημα μια βαθιά ήττα και το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να τοποθετούμε αναχώματα για την προάσπιση κοινωνικών κατακτήσεων. Ως σοσιαλιστές οφείλουμε να είμαστε αταλάντευτα στρατευμένοι στην υπόθεση της προάσπισης των κοινωνικών συμφερόντων και της διαφύλαξης της ειρήνης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Μια αυριανή σοσιαλιστική κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ πρέπει να ενεργοποιήσει τους μηχανισμούς του Κράτους στην κατεύθυνση της διόρθωσης της αγοράς και της προστασίας της παραγωγικής και καταναλωτικής βάσης από πατερναλισμούς. Η αγορά και το σύνολο των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου (οι κοινωνικοί εταίροι) πρέπει να στρατευθούν στην κατεύθυνση της αύξησης του παραγόμενου προϊόντος, ώστε να ακολουθήσει η δίκαιη κατανομή του, συντάσσοντας ένα «συμβόλαιο» μεταξύ τους, με εγγυητή το Κράτος. Το Κράτος όμως παράλληλα πρέπει να διασφαλίζει τόσο τον ορθολογικό και αποτελεσματικό σχεδιασμό προωθώντας την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, όσο και να εγγυάται την δίκαιη πρόσβαση σε όλους στον πλούτο.

Τέλος, η εμπέδωση και η διασφάλιση απόλυτα δημοκρατικών διαδικασιών σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις λειτουργίες του δημόσιου βίου είναι επιτακτική και

θεμελιώδης ανάγκη επιβίωσης. Η ελεύθερη πλουραλιστική λειτουργία και έκφραση πρέπει να καθιερωθεί τόσο στον δημόσιο πολιτικό βίο όσο και σε όλα τα επίπεδα στις εσωκομματικές μας διαδικασίες.

Η κομματική οργάνωση πρέπει να ξαναποκτήσει τα ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά που είχε και την είχαν καταστήσει πρωτοπόρα στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, να ξαναβρεί την άκρη του νήματος με τα κινήματα, τους καθημερινούς αγωνιστές του μόχθου, τα μικρομεσαία στρώματα που αγωνιούν για το μέλλον τους, τα πλατιά λαϊκά στρώματα που βιώνουν μια πρωτοφανή (για συνθήκες ειρήνης) συμπίεση των εισοδημάτων τους και επιδείνωσης των συνθηκών διαβίωσης. Να αγκαλιάσει τα στρώματα εκείνα της κοινωνίας τα οποία βιώνουν μια βίαιη διαρθρωτική περιθωριοποίηση με μόνιμα χαρακτηριστικά, αποτέλεσμα των ανάληπτων νέο-φιλελεύθερων επιλογών. Η κομματική οργάνωση, ως ενδιάμεσος κρίκος στην αλυσίδα καθοδήγησης – βάσης οφείλει να αφουγκράζεται τον παλμό και τις αγωνίες του λαού, ώστε να αποκτήσει πλάι τα στοιχεία φερεγγυότητας και αξιοπιστίας που την είχαν φέρει στην πρωτοπορία του λαϊκού κινήματος.

Οι ιδεολογικές τάσεις και τα ρεύματα πρέπει να καθιερωθούν καταστατικά και να λειτουργούν απρόσκοπτα σε όλες τις βαθμίδες της κομματικής λειτουργίας. Η αμφίδρομη πολιτική τροφοδότηση της βάσης και της καθοδήγησης πρέπει να είναι αδιάκοπη ώστε να επιτυγχάνεται η διαρκής ανανέωση του πολιτικού λόγου αλλά και να απομονώνονται παρακμιακά φαινόμενα προσωπικών στρατηγικών και επιδιώξεων, χωρίς ίχνος πολιτικού περιεχομένου. Η ευρεία καθιέρωση μηχανισμών κοινωνικής συμμετοχής, λογοδοσίας και διαφάνειας είναι απαραίτητος όρος για την επιτυχή λειτουργία των δημοκρατικών διαδικασιών και θεσμών.

Εξίσου σημαντικός παράγων είναι η αναγέννηση των πολιτικών ιδεολογικών διεργασιών στο εσωτερικό του κόμματος, μέσα από την σύνθεση των οποίων θα επικαιροποιείται ο πολιτικός λόγος και η δημοκρατική δράση του ΠΑΣΟΚ. Είναι ανάγκη να ξανασυναντήσουμε την πολιτική και τα λαϊκά κινήματα όπου αυτά κι αν δημιουργούνται, στο πεζοδρόμιο, στους χώρους δουλειάς, στη γειτονιά. Ένα σοσιαλιστικό κόμμα πρέπει να διατηρεί ανέπαφα τα κανάλια επικοινωνίας με την κοινωνική βάση.

Καιρός είναι να βάλουμε τέρμα στην παθογένεια της «μηντιακής» δημοκρατίας και στην θεοποίηση των επικοινωνιακών στοιχείων της πολιτικής. Η χρησιμοποίηση του βήματος που παρέχουν σήμερα τα ΜΜΕ για αυτάρεσκη αυτοπροβολή αντί της χρησιμοποίησής τους για διάχυση των πολιτικών θέσεων λειτουργεί τελικά εις βάρος της ίδιας της δημοκρατίας. Ειδικότερα από τη στιγμή που τα ΜΜΕ αποπειράθηκαν κατά καιρούς να χειραγωγήσουν το λαϊκό κίνημα για προφανείς λόγους.

Πρέπει εν τέλει να αναγεννήσουμε και να ανατροφοδοτήσουμε την ιστορική μας διασύνδεση με τη κοινωνία ώστε να ανασυγκροτήσουμε το λαϊκό κίνημα και να δώσουμε προοπτική εξουσίας στην Πλατιά Δημοκρατική Πλειοψηφία του λαού μας.

ΑΠΟ ΤΟ ΛΑΟ – ΜΕ ΤΟ ΛΑΟ – ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

ΤΟ ΠΑΣΟΚ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ – Ο ΛΑΟΣ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κώστας Καρμπέρης

Μέλος Οργάνωσης 6^{ου} Διαμερίσματος Αθήνας

24 Σεπτέμβρη 2007